

Nr 19

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman; given Stockholms slott den 30 december 1963.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den i § 31 regeringsformen stadgade bestämmelsen om städernas förslagsrätt vid tillsättning av borgmästare och rådman överföres till 1949 års lag om val av borgmästare och rådman, därest riksdagen slutligt godkänner det av 1960 års riksdag såsom vilande antagna förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 5 april 1949 om val av borgmästare och rådman skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

När befattning som borgmästare eller rådman blivit ledig, skall för upprättande av förslag till befattningens besättande val förrättas av stadsfullmäktige enligt vad nedan stadgas.

Till befattning som borgmästare eller lagfaren rådman i stad äga stadsfullmäktige föreslå tre behöriga personer. Bland de föreslagna utnämner Konungen en till innehavare av befattningen.

När befattning som borgmästare eller rådman blivit ledig, skall för upprättande av förslag till befattningens besättande val förrättas av stadsfullmäktige enligt vad nedan stadgas.

Konungen äger — — — — — till ända.

Denna lag träder i kraft den dag, då Konungen låter i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om upphävande av § 31 regeringsformen.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ändring i lagen om val av borgmästare och rådman* samt anför därvid följande.

Enligt § 31 regeringsformen äger stadsfullmäktige till tjänst som borgmästare eller lagfaren rådman i stad föreslå tre behöriga personer, bland vilka Kungl. Maj:t utnämner en till innehavare av tjänsten. Vidare stadgas att närmare bestämmelser om val för upprättande av förslag till borgmästare- eller rådmanstjänst meddelas genom särskild, av Kungl. Maj:t och riksdagen samfällt stiftad lag. Sådana bestämmelser har meddelats i lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1959 anförde stadsdomstolsutredningen, att det inflytande vid tillsättning av ledamotsbefattning i rådhusrätt som § 31 regeringsformen tillförsäkrar magistratsstäderna sammanhänger med att dessa städer själva bekostar sin rättsskipning. Enligt vad utredningen framhöll skulle den komma att i sitt slutbetänkande föreslå att staten övertager kostnaderna för dessa domstolar. Utredningen hävdade att, om rådhusrätterna förstatligades, det ej fanns anledning att bibehålla städernas valrätt vid tillsättande av ledamotsbefattning i rådhusrätt. I samband med ett förstatligande borde därför § 31 regeringsformen upphävas. Då det emellertid var ovisst, när frågan om rådhusrätternas förstatligande kunde komma att föreläggas riksdagen för avgörande, föreslog utredningen, för att reformen ej skulle fördröjas, att förslag om upphävande av § 31 regeringsformen skulle framläggas redan för 1960 års riksdag.

Med anledning av stadsdomstolsutredningens förslag framlades vid 1960 års riksdag proposition, nr 143, med förslag om upphävande av § 31 regeringsformen. I propositionen uttalades, att i avbidan på resultatet av stadsdomstolsutredningens arbete bestämmelsen borde överföras till 1949 års lag om val av borgmästare och rådman.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 22 det framlagda förslaget. Utskottet uttalade, att förslag om rådhusrätternas förstatligande kunde väntas bli förelagt riksdagen för avgörande under de närmaste åren och att i samband därmed frågan om upphävande av § 31 regeringsformen borde kunna slutligt prövas. Riksdagen antog såsom vilande det av utskottet tillstyrkta förslaget.

Vid 1961 års riksdag noterade konstitutionsutskottet i memorial nr 6 att stadsdomstolsutredningen i januari 1961 avgivit sitt slutbetänkande, innehållande förslag om förstatligande av rådhusrätterna. Utskottet konstaterade därvid bl. a. att förslaget, enligt vad utredningen framhållit, endast var ett principuttalande samt att frågan om de ekonomiska förutsättningarna och formerna för ett förstatligande var föremål för särskild utredning. I anslutning härtill erinrade utskottet om att den år 1955 tillkallade stadsutredningen, vilken behandlade frågan om reglering av städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten — bl. a. på domstolsväsendets område — icke slutfört sitt uppdrag. Under hänvisning till vad sålunda förekommit och med understrykande särskilt av vad utskottet i sitt år 1960 avgivna utlåtande i ärendet anfört därom, att frågan om upphävande av § 31 regeringsformen bör slutligt prövas i samband med att förslag om rådhusrätternas förstatligande förelägges riksdagen för avgörande, hemställde utskottet, att riksdagen måtte för sin del besluta att uppskjuta prövningen av det vid 1960 års riksdag såsom vilande antagna förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen till senare riksdag under löpande valperiod till andra kammaren. Riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan (rskr 101).

I skrivelse till riksdagen, nr 158, lämnade Kungl. Maj:t jämlikt § 64 riksdagsordningen sitt samtycke till riksdagens sist omnämnda beslut.

Departementschefen. Den slutliga prövningen av det vid 1960 års riksdag såsom vilande antagna förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen — vilken, såsom här förut redovisats, år 1961 uppskjutits till senare riksdag under löpande valperiod till andra kammaren — har ännu icke ägt rum. Riksdagen torde komma att företaga denna prövning under våren 1964, det sista året under löpande valperiod till andra kammaren.

Sedan grundlagsförslaget senast behandlades av riksdagen och Kungl. Maj:t, har utredningsarbetet rörande frågan om ett förstatligande av rådhusrätterna framskridit så långt att den synes stå inför en snar lösning. I ett under hösten 1963 avgivet betänkande (SOU 1963: 56) har domstolskommittén, som har att verkställa en allmän översyn av domstolsväsendet, framlagt förslag rörande de organisatoriska och lagtekniska åtgärderna för statens övertagande av huvudmannaskapet över rådhusrätterna. Kommittén utgår därvid från att reformen skall genomföras den 1 ja-

nuari 1965 eller samtidigt med förstatligandet av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, om vilket principbeslut har fattats (prop. 1962:148, SU 183, rskr 387). Vad gäller de ekonomiska förutsättningarna och formerna för ett förstatligande av rådhusrätterna behandlas dessa spørsmål — bland andra frågor — i en inom finansdepartementet upprättad, den 20 november 1963 dagtecknad promemoria angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Denna promemoria innehåller förslag, som i sin tur beaktar bl. a. innehållet i ett av 1955 års stadsutredning år 1962 avgivet betänkande i ämnet (SOU 1962:9). Även dessa förslag förutsätter att rådhusrätterna skall förstatligas den 1 januari 1965.

Domstolskommitténs berörda betänkande är, liksom omnämnda promemoria, för närvarande föremål för remissbehandling och jag räknar med att förslag om rådhusrätternas förstatligande skall föreläggas riksdagen under våren 1964.

Enligt § 82 regeringsformen träder slutligen beslutad grundlagsändring i kraft, sedan öppet brev om utfärdande av kungörelse i anledning av beslutet upplästs i riksdagens kamrar i överensstämmelse med den ordning som föreskrivits i § 81 regeringsformen. Ett beslut i enlighet med det vilande förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen leder till det läget att lagregler ej längre gäller, som tillförsäkrar städerna valrätt vid tillsättande av tjänst som borgmästare eller rådman. För att ett sådant läge ej skall inträda synes nuvarande bestämmelser i ämnet i grundlagsstadgandet böra överföras till allmän lag, som får träda i kraft samtidigt som grundlagsändringen och vilken gäller för tiden till dess att reformen om rådhusrätternas förstatligande genomföres. Bestämmelserna torde lämpligen kunna upptagas i 1 § lagen om val av borgmästare och rådman. Denna lag avses för övrigt skola upphävas i sin helhet i samband med rådhusrättsreformen.

Jag får således — under förutsättning att det av riksdagen såsom vilande antagna förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen slutligen godkännes — förorda att i 1 § lagen om val av borgmästare och rådman införas ett nytt stycke med bestämmelser om att till befattning som borgmästare eller lagfaren rådman i stad äger stadsfullmäktige föreslå tre behöriga personer och att Kungl. Maj:t bland de föreslagna utnämner en till innehavare av befattningen.

Den förordade lagändringen torde böra träda i kraft den dag, då Kungl. Maj:t låter i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om upphävande av § 31 regeringsformen.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman.*

Föredraganden hemställer, att lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Mats Larsson